

QAZAQ JOURNAL OF YOUNG SCIENTIST

2026, Vol.4, No. 5 (May)

<https://qazaqjournal.kz/>

ӘОЖ 37.016:94:004.8

ЖАСАНДЫ ИНТЕЛЛЕКТ ТЕХНОЛОГИЯЛАРЫН ДҮНИЕЖҮЗІ ТАРИХЫ ПӘНІН ОҚЫТУДА ҚОЛДАНУДЫҢ ӘДІСТЕМЕЛІК НЕГІЗДЕРІ

Болатпаев Жәнібек Жаңабайұлы

1 курс магистранты, гуманитарлық факультет, «Тарих» білім беру бағдарламасы, І.Жансүгіров атындағы Жетісу университеті, Талдықорған қ., Қазақстан

Бұл мақалада жасанды интеллект (ЖИ) технологияларын дүниежүзі тарихы пәнін оқыту процесінде қолданудың әдістемелік негіздері қарастырылады. ЖИ құралдарының білім беру сапасын арттырудағы рөлін талдап, тарих пәнін оқытуда тиімді пайдаланудың әдістері мен тәсілдерін ұсынады. Сонымен қатар, цифрлық білім беру жағдайында оқушылардың танымдық белсенділігін дамытудағы ЖИ мүмкіндіктері сипатталады.

Кілт сөздері: жасанды интеллект, цифрлық педагогика, тарихты оқыту әдістемесі, интерактивті оқыту, білім беру технологиялары

Қазіргі білім беру жүйесі цифрландыру үдерісінің ықпалымен қарқынды өзгерістерге ұшырауда. Ақпараттық-коммуникациялық технологиялардың дамуы, соның ішінде жасанды интеллект (ЖИ) құралдарының кеңінен таралуы оқыту мазмұны мен әдістеріне жаңа талаптар қойып отыр. Білім беру процесінде ЖИ технологияларын қолдану — оқыту тиімділігін арттырудың, білім алушылардың танымдық белсенділігін дамытудың және оқу процесін дараландырудың маңызды құралдарының бірі. Дәстүрлі оқыту әдістері көбіне ақпаратты репродуктивті түрде қабылдауға негізделсе, ЖИ технологиялары оқу үдерісін интерактивті, дербестендірілген және зерттеуге бағытталған деңгейге көтереді. Бұл мақаланың мақсаты – ЖИ-ді тарих сабақтарында қолданудың теориялық-әдістемелік негіздерін айқындау және оның практикалық тиімділігін негіздеу.

Дүниежүзі тарихы пәні оқушылардың тарихи санасын қалыптастыруда, олардың өткен мен бүгін арасындағы байланыстарды түсінуінде ерекше рөл атқарады. Бұл пән оқушылардың сыни ойлауын, талдау және салыстыру қабілеттерін дамытуға бағытталған. Алайда дәстүрлі оқыту әдістері көбінесе ақпаратты дайын күйінде беруге негізделіп, оқушылардың белсенді қатысуын шектеуі мүмкін. Осыған байланысты тарихты оқытуда инновациялық тәсілдерді, соның ішінде жасанды интеллект технологияларын енгізу өзекті мәселеге айналуда.

Мақаланың мақсаты — жасанды интеллект технологияларын дүниежүзі тарихы пәнін оқытуда қолданудың әдістемелік негіздерін айқындау және оны тиімді пайдаланудың жолдарын көрсету.

Жасанды интеллект — адамның ойлау, талдау және шешім қабылдау сияқты интеллектуалдық қызметтерін модельдеуге бағытталған технологиялар жиынтығы. Білім беру саласында ЖИ технологиялары оқыту процесін жетілдірудің жаңа мүмкіндіктерін ұсынады. Атап айтқанда, олар білім алушылардың жеке ерекшеліктерін ескеруге, оқу мазмұнын бейімдеуге және оқыту нәтижелерін талдауға мүмкіндік береді.

Дүниежүзі тарихы пәнін оқытуда ЖИ қолданудың әдістемелік негіздері бірқатар педагогикалық қағидаттарға сүйенеді. Ең алдымен, ғылымилық қағидаты маңызды. ЖИ арқылы алынған ақпарат тарихи деректерге сәйкес келуі тиіс, сондықтан мұғалім оның дұрыстығын тексеріп, сүзгіден өткізуі қажет. Екіншіден, жүйелілік қағидаты бойынша ЖИ құралдары оқу бағдарламасына сәйкес жоспарлы түрде қолданылуы тиіс. Үшіншіден, интерактивтілік қағидаты оқушылардың оқу процесіне белсенді қатысуын қамтамасыз етеді. ЖИ құралдары арқылы оқушылар тарихи оқиғаларды модельдеп, виртуалды зерттеулер жүргізе алады. Төртіншіден, сыни ойлауды дамыту қағидаты ерекше мәнге ие, себебі оқушылар ЖИ ұсынған ақпаратты талдап, оның дұрыстығына баға бере білуі қажет.

ЖИ технологияларын тарих сабағында қолданудың бірнеше тиімді әдістері бар. Біріншіден, контент генерациялау әдісі арқылы мұғалімдер тест тапсырмаларын, эссе тақырыптарын және оқу материалдарын жылдам әзірлей алады. Бұл уақытты үнемдеуге және сабақ сапасын арттыруға мүмкіндік береді. Екіншіден, тарихи модельдеу әдісі оқушыларға өткен оқиғаларды терең түсінуге көмектеседі. Мысалы, белгілі бір тарихи кезеңдегі оқиғалардың даму барысын визуализациялау арқылы олардың себеп-салдар байланыстарын анықтауға болады.

Үшіншіден, диалогтық оқыту әдісі ЖИ көмегімен жүзеге асады. Бұл әдіс барысында оқушылар тарихи тұлғалармен виртуалды сұхбат жүргізіп, олардың көзқарастарын түсінуге тырысады. Мұндай тәсіл оқушылардың пәнге деген қызығушылығын арттырып, тарихи эмпатияны қалыптастырады. Төртіншіден, аналитикалық әдіс арқылы ЖИ үлкен көлемдегі тарихи деректерді өңдеп,

негізгі заңдылықтарды анықтауға көмектеседі. Бұл оқушылардың зерттеу дағдыларын дамытуға ықпал етеді.

Сонымен қатар, ЖИ технологияларын қолданудың тәжірибелік маңызы зор. Мысалы, «Ұлы географиялық ашулар» тақырыбын оқыту барысында оқушылар ЖИ құралдарын пайдаланып, тарихи тұлғалардың саяхаттарын зерттей алады, карталармен жұмыс істейді және оқиғалардың себептері мен салдарын талдайды. Бұл тәсіл оқушылардың өз бетінше білім алу қабілетін арттырады.

Айта келе, ЖИ технологияларын қолданудың белгілі бір шектеулері де бар. Ең алдымен, ақпараттың дәлдігі әрдайым жоғары бола бермейді, сондықтан мұғалімнің бақылауы қажет. Сонымен қатар, техникалық құралдарға тәуелділік және цифрлық сауаттылық деңгейінің әртүрлі болуы да қиындық тудыруы мүмкін. Осыған байланысты ЖИ-ді қолдану барысында педагогтың жетекші рөлі сақталуы тиіс. ЖИ-ді қолданудың өзіндік қиындықтары да бар. Ең бастысы – галлюцинация (ЖИ-дің жалған фактілерді ойдан шығаруы). Тарих пәнінде нақтылық маңызды болғандықтан, ЖИ берген кез келген ақпаратты академиялық оқулықтармен тексеру (fact-checking) – оқыту әдістемесінің ажырамас бөлігі болуы тиіс. Сондай-ақ, оқушылардың дайын жауаптарға сүйеніп, өздігінен ойлаудан қалу қаупі бар. Сондықтан ЖИ-ді жауап табу үшін емес, идея тудыру үшін қолдану маңызды.

Қорытындылай келе, жасанды интеллект технологиялары дүниежүзі тарихы пәнін оқытуда жаңа мүмкіндіктер ашатын тиімді құрал болып табылады. Олар оқыту процесін жаңғыртып, оқушылардың танымдық белсенділігін арттыруға, сыни ойлау қабілетін дамытуға және білім сапасын жақсартуға ықпал етеді.

Сонымен бірге, ЖИ технологияларын тиімді пайдалану үшін оларды ғылыми негізделген әдістемелік қағидаттарға сүйене отырып енгізу қажет. Мұғалім ЖИ құралдарын тек көмекші құрал ретінде пайдаланып, оқу процесін дұрыс ұйымдастыруы тиіс. Болашақта жасанды интеллект технологияларын білім беру жүйесіне кеңінен енгізу тарих пәнін оқытудың сапасын жаңа деңгейге көтереді деп күтіледі.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Мұхамбетов А. Білім берудегі жасанды интеллект: Мүмкіндіктер мен кедергілер. – Алматы: Ғылым, 2023.
2. Luckin R. Machine Learning and Human Intelligence: The Future of Education for the 21st Century. – UCL Press, 2018.
3. Selwyn N. Should Robots Replace Teachers? AI and the Future of Education. – Polity Press, 2019.
4. Қазақстан Республикасының Білім беруді дамытудың 2025 жылға дейінгі мемлекеттік бағдарламасы.

5. UNESCO. Artificial Intelligence and Education: Guidance for Policy-makers. – Paris, 2021.

6. Байтөреев Ж. Тарихты оқыту әдістемесіндегі инновациялық технологиялар. – Астана, 2022.

7. Беспалько В.П. Педагогика и прогрессивные технологии обучения. – М.: Педагогика, 1995.

8. Полат Е.С. Новые педагогические и информационные технологии в системе образования. – М.: Академия, 2002.

МЕТОДИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ТЕХНОЛОГИЙ ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА В ПРЕПОДАВАНИИ ВСЕМИРНОЙ ИСТОРИИ

Болатпаев Жәнібек Жаңабайұлы

В данной статье рассматриваются методические основы использования технологий искусственного интеллекта (ИИ) в процессе преподавания всемирной истории. Анализируется роль инструментов ИИ в повышении качества образования, а также предлагаются эффективные методы и подходы к их применению в обучении истории. Кроме того, описываются возможности ИИ в развитии познавательной активности учащихся в условиях цифрового образования.

Ключевые слова: искусственный интеллект, цифровая педагогика, методика преподавания истории, интерактивное обучение, образовательные технологии

METHODOLOGICAL FOUNDATIONS FOR THE USE OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE TECHNOLOGIES IN TEACHING WORLD HISTORY

Bolatpayev Zhanibek Zhanabaiuly

This article examines the methodological foundations for the use of artificial intelligence (AI) technologies in the process of teaching World History. It analyzes the role of AI tools in improving the quality of education and proposes effective methods and approaches for their application in history teaching. In addition, the article describes the potential of AI in enhancing students' cognitive activity within the context of digital education.

Keywords: artificial intelligence, digital pedagogy, history teaching methodology, interactive learning, educational technologies

REFERENCES

1. Mukhametov A. *Artificial Intelligence in Education: Opportunities and Challenges*. – Almaty: Gylym, 2023.
2. Luckin R. *Machine Learning and Human Intelligence: The Future of Education for the 21st Century*. – UCL Press, 2018.
3. Selwyn N. *Should Robots Replace Teachers? AI and the Future of Education*. – Polity Press, 2019.
4. *State Program for the Development of Education of the Republic of Kazakhstan until 2025*.
5. UNESCO. *Artificial Intelligence and Education: Guidance for Policy-makers*. – Paris, 2021.
6. Baitoreev Zh. *Innovative Technologies in History Teaching Methodology*. – Astana, 2022.
7. Bepalko V.P. *Pedagogy and Progressive Teaching Technologies*. – Moscow: Pedagogika, 1995.
8. Polat E.S. *New Pedagogical and Information Technologies in the Education System*. – Moscow: Akademiya, 2002.